Szakonyi Károly

Vasárnapok

A vasárnap délelőtt egészen más volt, mint a többi, a nap is másként sütött be az üzletajtó üvegén, megszínezte a pult rézborítását, a sör is habosabban csordult a stucnikba vagy az öblös korsókba, a bortégelyekből gyorsabban fogyott ki a rizling. Hétköznap csak ebédidőben nőtt meg a forgalom, addig inkább futóvendégek jöttek a környező műhelyekből, megálltak a söntésben a pultnál, de vasárnap már tíz óra felé megtelt az üzlet. A fiú, amikor megjött a diákmiséről, beállt segíteni. Nem győzték kiszolgálni a vendégeket, ő is járta az asztalokat, nézte, hol üres a pohár, vagy intettek neki, *hozz még egy korsóval, de ne tábornoki gallérral…* na, persze, senki sem szerette, ha sok a hab a sörön, de az apja meg is kívánta, hogy tisztességesen legyen mérve az ital a hitelesítés vonaláig. A vendégek kiöltözötten jöttek, csupa férfi, mert az asszonyok otthon főzték a levest, sütötték a rántott húst, de az uraknak járt ez a délelőtti tespedés egy pohárka snapsz, kadarka fröccs vagy étvágycsináló serital mellett. Letelepedtek a törzsasztalukhoz, nem kérték a kártyát, csak diskuráltak, s ahogy telt az idő, egyre nagyobb zsinat töltötte be a termet. Vasárnapra tartogatott jobbfajta szivarok füstjének illata keveredett az olcsó cigaretták bagószagával, némelyek tormás virslit rendeltek, mások sörözés közben gusztust kaptak pálpusztaira, kvárglit kértek volna, de az már régen nem volt, sós kiflit ott találtak minden asztalon, s míg odakinn a konyhában rotyogott a borjúpaprikás (amire egy két öreglegény, özvegyember várt délidőre), a fiú apja otthagyva a rumlit, beszaladt a lakásba átöltözni, s rohant a tizenkettes úri misére.

Ez volt a legrövidebb mise, talán azért is hívták úri misének, mert férfiaknak való, fél egykor már el is hangzott az *ita missa est,* s ennyi elég is volt ahhoz, hogy az apja eleget tegyen vallási kötelességének. A fiú tudta róla, hogy hívő, de ez a hívőség, akár a családban, az apai nagyanyja kivételével nem volt több, mint amennyit a tisztesség megkívánt. Igazán vallásos csak az olykor náluk lakott fekete fejkendős, sokszoknyás vidéki nagyanyja volt, kezéből az imádságoskönyv meg a ráfonódó rózsafüzér (a borostyánszínű, nagy szemű *olvasó)* ritkán hiányzott, végigülte étlen, szomjan a miséket, és őket, gyerekeket is szigorúan megimádkoztatta. A fiú kisebb korában rettegett a pokoltól, ahová azok kerülnek, akik nem teljesítik az isteni parancsolatokat (*te, vigyázz, mert a gyehennára kerülsz!),* de később egyre kevésbé tudta elképzelni a Mennyet és a Poklot, és egy idő után az Istent is, ezért az imák csak egyszerű szokásokká váltak. A gótikus Szent

Erzsébet plébániatemplomi diákmisén is inkább a hívek viselkedését figyelte, és csak a Bach-fúgák, meg az orgonista improvizált futamainak emlékét vitte magával, s nem az áhítatot vagy a prédikáció tanulságait.

Ahogy a törzsasztal feletti falra szerelt polcon álló Orionban elharangozták a delet, és elmondták a nándorfehérvári hősökre meg a fronton harcolókra emlékező imát, lassan csökkent a forgalom, kezdtek hazaszállingózni az urak, délután kettőre már csak kései ebédvendégek maradtak a fehér terítős teremben. Megebédelt a család is. A fiú nagyanyja, az egykori vári vendéglősné odabenn, a lakásban felvette fekete zsorzsettruháját, kis fekete kalapot illesztett a fejére, eligazgatta a frizuráját, s ilyenkor ősz időben kivette a szekrényből a naftalin szagú kabátját, és a fiúval elindult a temetőbe. A fiú mindig elkísérte a nagyapja sírjához. Kimentek a Rottenbiller utcai villamoshoz, arról a Baross téren átszálltak a hetvenötösre, ami felvitte őket a Böszörményi út végéhez, az ötvenkilencessel értek ki Farkasrétre. Minden vasárnap délután megtették ezt az utat, vettek két csokor krizantémot, egyet a nagyapjának, egyet Ferikének.

Ferike sírja régi volt, a fiú mindig nézte az évszámot: 1910–1926, a faragott mészkőkereszt megszürkült, az arckép a kis ovális porcelánon ismerős volt a nagyanyja szobájában függő, bekeretezett fotográfiáról, a portré mindig fogva tartotta. Furcsa volt elképzelni, hogy anyja testvére volt egyáltalán, hogy anyának fiú testvére is volt, annyira idegennek érezte azt a régimódi öltözetű kamaszt az ölében tartott hegedűjével. Mesélték, milyen szépen játszott, sikeres lehetett volna, de Vogel úr tánciskolájában egy napon felhevülten hideg vizet ivott, s ahogy mondták, leforrázta a tüdejét. Hirtelen növésű volt, ezt a nagyanyja emlegette, azért is vitte el tüdőgyulladás. A fiúra is ezt mondták, amikor gyakran feküdt tüdőcsúcshuruttal, lázasan. Hirtelen növésű, erősödnie kell, hogy fejlődjön a tüdő. Jött Witz doktor, felültette az ágyban, hideg sztetoszkópját érezte meztelen hátán, kopogtatta a mellkasát, s ő rettegve várta a halált.

Betették a virágot a vázába, a nagymama szemét, orrát törölgetve szipogott, hosszú évek múltán is feltört belőle a fájdalom. Aztán felballagtak a nagyapja sírjához, s a fiú közben arra gondolt, mennyire rettegett Ferike hegedűjétől, amikor egy napon elővették a szekrény aljából, mert az apja megkérte az egyik törzsvendéget, hogy adjon neki hegedűleckéket. Szép, fényes testű hegedű volt, vörös bársonyba burkolva feküdt a tokban, megvoltak a kották is, meg a pálcikalábú kottaállvány. A sovány emberke csontos ujjai ráfonódtak a kezére a vonón, hogy mutassa a fogást, beleborzongott, úgy érezte, a halál keze. Emlékszik a hisztérikus pillanatra, ahogy a díványra dobta a hegedűt, és sápadtan meredt a döbbenten álló férfira.

A Nagyapa sírján is volt fénykép egy kis porcelánlapon. Még fehérek voltak a kövek, nagy fehér váza állt a lapján, abba tették a krizantémokat. Mécseseket gyújtottak, és álltak összekulcsolt kézzel az őszi délután hunyó fényében. A nagymama magában imádkozott, ő meg nézte a sírokon vibráló fényeket, felhallatszott az ötvenkilences villamos sikongó hangja a kanyarból. Még nem járt iskolába, amikor nagyapja meghalt, reggel kapták a hírt telefonon, hogy hajnalra gyomorvérzése lett, kihívták Grosilla doktort, de a jegelés nem segített, kórházba kellett vinni. A fiú apja rohant taxin a János kórház belgyógyászatára, vért adott, de az apósát nem lehetett megmenteni. Emlékszik arra az áprilisi napra, amikor mind felmentek a Várba, a bezárt üzletben a gyászba öltözött családra. Akkor látta utoljára azt a vendéglőt, mert hamarosan eladták, és a nagyanyja hozzájuk költözött Pestre. A temetésre nem vitték ki, a húgával együtt egy ismerősüknél maradtak, nehogy megviselje őket a szertartás. Még nem volt hatéves. Hiányzott nagyapja vendéglője, ahol télen jancsi kályhával fűtötték a bolthajtásos termet, s néha, délutánonként nagyapja, finom kis csontnyelű bicskájával spirálosan meghámozott egy almát, héját a kályha lapjára tette, kunkorodva illatozott. Sokáig a sültalma szag jelentette számára a decembert.

Vasárnaponként estére aztán éppen olyan lett az üzlet, mint más napokon, hét óra körül már ott ült mindenki a törzsasztalánál, a kis fekete táblákra krétával jegyezték a bunkókat a kártyások, a lámpabúrák körül a ködszerű, gomolygó cigarettafüst is hétköznapi lett. A festőművész asztalánál ezeken az estéken megjelent Lajos tisztelendő is, nőtlen görögkatolikus pap, délelőtt a rádió közvetítette a prédikációját az engedelmességről, most, a második negyedliter rizlingje után ebbe kötött bele az ateista orvos, úgy vélte, olyan idők jönnek, amikor inkább a kételkedésre kellene bíztatni a híveket. A fiú kedvelte a doktort, tar koponyájú, pocakos, kedélyes férfi volt, baleseti sebészeten dolgozott, s mindig volt valami érdekes története a betegeiről. A tisztelendő úgy vélte, a doktor cinikus, az meg, hogy a pap nem lát tovább a hiténél. Miért ne lennék cinikus, mondta az orvos, amikor már Teleki Pál is főbe lőtte magát. Éjfélig is eltartott, amig megbékéltek. Ami azt illeti, jegyezte meg Bauer úr, a festő, magam is úgy hiszem, egyre inkább óvatosnak kell lenni azzal az enge-delmességgel. A Tanácsosné diszkréten köhintett, mire az ura gyorsan rendelt újabb három deci bort kancsóban, hogy ne kerekedjen vita. Lajos tisztelendő is a fröccsébe menekült. Agglegény volt, magányosan élt szobakonyhás lakásában a templomtér közelében, s ha olykor nem papi civilben, de reverendában jött, különösen hatott a sokadik fröccs után a csendes danolászása: *Templomjáró sohsem voltam…* amin csak a Tanácsosné mert illedelmesen megbotránkozni.

A nagymama este hétkor beült a kasszába, ami fölött a falon egy finom tónusú akvarell függött vékony keretben, a Kárpátmedencét ábrázolta rajta átívelő szöveggel: *csonka Magyarország nem ország, egész Magyarország mennyország.* Jól ismert szöveg volt ez a fiúnak, még az elemiben minden reggel, tanítás előtt, vigyázz állásban ezt kántálták kórusban. Az elég gyenge vízfestmény egy kedves vendégük ajándéka volt, aki mindig nemzetes asszonynak szólította a nagymamát, ismerte még a Várból, altiszt volt a Pénzügyben. Tizenegykor a „nemzetes asszony" felállt, elvonult a lakásba, mert reggel hatkor ő nyitott, addigra a szakácsnő is megérkezett a piacról, s Hermina, a szentkereszti lány elkezdte felseperni az olajozott padlót, meg helyére rakta a zárórakor az asztalokra borított székeket, kimosta a köpőcsészéket, és felterítette a kockás abroszokat.

A fiú este mindig kikönyörögte, hogy még maradhasson, szeretett a vendégek között lenni, figyelni, hallgatni a sokféle beszédet, Vasák úrnak mindig voltak új hírei a visszacsatolt Kassáról, Szennyes úr meg a külügyből hozott fontos értesüléseket, noha csak valami irodista volt, a kártyázók vitái is érdekesek voltak. Záróráig aztán már csak a vendéglős és felesége maradtak az üzletben, hajnali kettőig, akkor is, ha csak két-három vendég gubbasztott valamelyik asztalnál.

Addigra a fiú is bement a lakásba, a kislámpa fényénél még sokáig olvasott. Már túl volt May Károlyon, a Winnetou vagy a sivatagi történetek már nem kötötték le, a Kara Ben Nemsi Effendi helyett Turi Dani érdekelte vagy Tersánszky bolondos figurája. Belekábult a mondatok ízébe, csak akkor csukta be a könyvet, amikor hallotta az udvarról a szülei lépteinek kopogását. Gyorsan villanyt oltott. Reggel aztán kábán ébredt, és csak már odabenn az iskolában ment ki szeméből az álom.